

Таблиця 4. Динаміка індикаторів рівня зовнішньоекономічної діяльності України [4, С. 29; 263,277,280]

Показники	Роки		Темпи зростання, (зниження) %
	2001	2003	
Коефіцієнт відкритості національної економіки (відношення обсягу зовнішньої торгівлі до ВВП) дол./грн	0,180	0,196	108,8
Коефіцієнт покриття імпорту експортом, дол.	1,171	1,116	95,3
Відношення обсягу експорту до ВВП, дол./грн	0,100	0,110	103,4
Відношення обсягу імпорту до ВВП, дол./грн	0,080	0,090	112,5
Сальдо зовнішньоторговельної діяльності, млн. дол США	2886,5	2836,7	98,3
Співвідношення між обсягами залучення прямих іноземних інвестицій та експортом вітчизняного капіталу, дол. США	22,8	40,7	178,5
Експорт товарів та послуг на одну особу постійного населення, дол.	411,0	576,3	140,2

У 2003р. на кожний долар експорту вітчизняного капіталу приходилося 40,7 дол. залучених прямих іноземних інвестицій і порівняно з 2001р. цей показник збільшився в 1,8 раза. Експорт товарів та послуг на одну особу постійного населення становив 576,3 дол., причому його приріст складав 40,2 відсоткових пункта. Такі високі результати свідчать – Україна досягла значної рівноваги внутрішнього і зовнішнього сектору економіки, що сприяє ефективному розвитку господарських структур у 2004р.

Економічне зростання нашої держави є комплексним процесом, який зазнає впливу широкого різноманіття з боку як пропозиції, так і попиту. Вплив сукупного попиту на такі зміни, як інвестиційні ресурси, експорт, є істотними чинниками, які визначають ефективність використання наявного виробничого потенціалу України і його зростання в часі. Стале зростання ґрунтувалося на розширенні продуктивного потенціалу, а іноземні інвестиції були лише одним із способів такого розширення через ефект пропозицій. Таким чином, необхідно мати на увазі, що тільки за умови досягнення певного рівня соціально-економічного розвитку стає можливим залучення іноземного капіталу. Більш того, стан справ в Україні у сфері іноземного інвестування є критерієм, який свідчить про рівень ринкових реформ, рівень довіри світової спільноти до прав власності.

Гіпотеза майбутніх інвестиційних можливостей базується на певній концепції. Ця концепція має базуватися на розвитку окремих локальних територій, які відрізняються своєю специфікою, структурою, ресурсним потенціалом тощо. Результатами такої концепції має стати подальше підвищення ефективності управління за рахунок його спрощення, посилення контролю за використанням інвестиційних ресурсів і спрямування їх у найбільш ефективні проекти розвитку України. На думку авторів, Концепція інвестиційного процесу визначається економічною політикою держави, стратегічними цілями та пріоритетами, засобами їх досягнення.

Висновки. Прогнозування обсягів внутрішніх та зовнішніх інвестиційних ресурсів є одним із важливих елементів орієнтації України на високі темпи зростання економіки суб'єктів господарювання. Сформований чутливий механізм координації інвестиційної діяльності органами державного управління являє собою наукове обґрунтування можливостей у залученні власного та іноземного капіталу, а на цьому тлі економічного розвитку України у найближчому майбутньому.

Джерела та література

1. Послання Президента України до Верховної Ради України „Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 рр.”/ Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України 2002. – 74 с.
2. Послання Президента України до Верховної Ради України „Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2000р.” – К.: Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України 2001. – 404 с.
3. Статистичний щорічник Україна за 2001р. / Держкомстат України; За ред. О.Г. Осауленка; Відп. за вип.. В.А. Головка. – К.: Техніка, 2002.– 646 с.
4. Статистичний щорічник України за 2003р. / Держкомстат України; За ред. О.Г. Осауленка; Відп. за вип.. В.А. Головка. – К.: Консультант, 2004.– 631 с.

Михайленко Н.А.

КОН'ЮНКТУРА СВІТОВОГО РИНКУ СУДНОБУДУВАННЯ ТА МІСЦЕ УКРАЇНИ В НЬОМУ

Протягом останніх десятиліть формується новий спосіб світового господарства, головною ознакою якого є глобалізація економічних процесів, у тому числі – ринків, товарів, послуг, конкуренції. Прояви глобалізації яскраво проявляються і на світовому ринку суднобудування. Специфіка прояву глобалізації на даному ринку проявляється в тому, що з одного боку, попит на окремі типи суден є гомогенним у межах всього світу, з іншого – транспортні витрати для готового судна є низькими.

За даними Lloyd's Register of Shipping середній вік світового флоту збільшився. До того ж, погорсткішали міжнародні вимоги до екологічності та безпеки суден, що також сприяє їх швидшій заміні, оскільки купівля нового судна часто є доцільнішою, ніж ремонт та модернізація старого. Таким чином збільшується потреба у нових суднах. Цьому сприяє також зростання морської торгівлі.

Традиційно боротьба за лідерство на суднобудівному ринку, яка позначається на розвитку суднобудування і в інших країнах, розгортається між найсильнішими суперниками – Японією та Південною Кореєю. Конкуренція між двома світовими лідерами у галузі суднобудування має на думку фахівців, руйнівний характер через, по-перше, надлишкове розширення потужностей і, по-друге, низькі ціни. В європейському суднобудуванні низькі ринкові ціни та посилені заходи раціоналізації призводять до подальшого скорочення персоналу і навіть закриття підприємств. На противагу цьому, китайські верфі дотримуються курсу на зростання, намагаючись через введення нових і розширення існуючих виробничих потужностей, а також постійний прогрес у галузі раціоналізації поліпшити свої позиції на світовому ринку.

Японське суднобудування, яке впродовж багатьох років домінувало у світі, в умовах конкурентної боротьби обрало головним напрямом виробництво особливо складних, високоякісних і дорогих суден. Суднобудівники Південної Кореї

спеціалізуються на випуску менш складних і не таких дорогих суден, які відзначаються, проте, високою якістю. Китай, увійшовши в число провідних суднобудівних країн, будує простіші, менш якісні і ще дешевші судна, використовуючи при цьому свою перевагу в дешевій робочій силі. Європейські країни знайшли свою нішу в будівництві дуже складних, унікальних суден (науково-дослідних, пасажирських, швидкісних поромів тощо).

Для України суднобудівна галузь, що вбирає в себе результати роботи підприємств металургійної, деревообробної, машинобудівної, радіоелектронної, електротехнічної, хімічної галузей промисловості, є пріоритетною. Характерною рисою суднобудівної галузі України для останніх років є її експортна спрямованість: понад 90 % продукції випускається на експорт. Основними типами суден, що будуються та реалізуються суднобудівними підприємствами України за експортними контрактами є: танкери, рефрижератори, рибпромислові траулери тощо. Найбільшими замовниками українських суден є Греція, Росія, Данія, Ліберія, Голландія тощо.

Наявність розвинутого металургійного виробництва в Україні, що повністю задовольняє потреби суднобудівників всередині країни, дозволяє говорити про конкурентні переваги в цьому питанні. Негативно на розвиток суднобудування в Україні впливає значна залежність від зовнішніх постачальників комплектуючих виробів. Суднобудівний комплекс України відзначається наявністю високого наукового потенціалу, власної сировинної бази, виробничих потужностей та кваліфікованих кадрів. Зберігаючи та розвиваючи наявні сприятливі умови для розвитку суднобудування та, використовуючи правильну маркетингову політику, підприємства України можуть зміцнити свої позиції на світовому ринку суднобудування.

Мірзодасва Т.В.

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Вектором сучасного економічного розвитку підприємств є їх включення в мережеві структури глобального, національного, регіонального та локального рівнів. Мотивацією стає жорстока конкурентна боротьба та посилення відкритості економіки на всіх рівнях. Однак, посилення інтеграційних процесів та поглиблення спеціалізації вимагають від кожного підприємства активного пошуку шляхів включення в мережеві виробничі структури.

Поширеним у світовій економічній практиці новітнього періоду стали територіальні кластерні структури (господарські кластери), що являють собою консорціуми, сформовані з місцевих підприємств на основі мережевих угод з метою одержання додаткових шляхів у пошуках нових ринків товарів і послуг, а також об'єднання обмежених можливостей окремих підприємств для виконання великих замовлень. В Україні впровадження таких структур повинно стати дієвим засобом вирішення проблем забезпечення економічного розвитку підприємств та окремих територій, а також структуризації економічного простору країни.

Системне дослідження процесів кластеризації підприємств, формування методології розробки ефективної політики сільськогосподарської економіки, розробка механізмів її реалізації в умовах України є важливим фактором загальної ефективності функціонування національної економіки, її місця в економічному просторі Європи та світу.

Проблему формування кластерів досліджував ще М.Портер. За його визначенням «кластер, чи промислова група, - це група географічно зосереджених взаємопов'язаних компаній і пов'язаних з ними організацій, які функціонують у певній сфері, характеризуються спільною діяльністю і взаємодоповнюють одна одну» [1].

Виділимо найбільш суттєві особливості кластерних мережевих структур.

По-перше, кластери є мережею *вертикально* інтегрованих підприємств та організацій, які виробляють конкурентоспроможні товари та послуги, використовуючи, насамперед, внутрішні ресурси регіону. По-друге, від традиційних формальних структур кластери відрізняє, перш за все те, що, не дивлячись на тісну інтеграцію і високу ступінь взаємозалежності, виробничі структури, що входять в нього, зберігають юридичну незалежність. По-третє, при кластерному підході економічно успішною є мережа крупних підприємств і малих та середніх постачальників (кластери). Крупні підприємства мають в цьому об'єднанні задачу створити зв'язки всього об'єднання з міжрегіональними і міжнародними ринками. Поставки малих і середніх підприємств регулюються не тільки виключно цінами, а і особистими задачами постачальника по розвитку свого модуля. Позитивною стороною цього підходу є те, що він вказує на все ще велике значення крупних підприємств, особливо у старопромислових регіонах, і їх об'єднання з малими і середніми підприємствами. По-четверте, ключовий елемент, що поєднує окремі фірми в мережу (кластер), - спільне використання *інформації*. Інформаційна інфраструктура на базі новітніх технологій - фундамент, на якому формуються промислові мережі [3]. По-п'яте, мережеві утворення забезпечують зв'язок виробництва з поширенням нових технологій та інновацій, інформацією взагалі, що вимагає включення у кластерний ланцюг університетів, науково-дослідницьких центрів, технополісів. Згідно з визначенням С.Безвушка "такі об'єднання сприяють збільшенню конкурентоспроможності підприємств, (1) підвищуючи продуктивність, (2) розширюючи інновації, (3) стимулюючи створення нових підприємств [4].

По-шосте, мережевий підхід сприяє створенню міжрегіональних та міжнародних коопераційних систем. Як зазначає С.Матвеев, «формування мережевого суспільства, в т.ч. економіки, відбувається шляхом перетворення традиційних організацій у мережеві структури» [5].

По-сьоме, кластери органічно вписуються в сучасний організаційно-управлінський механізм регулювання економіки, спрямований на удосконалення суспільного простору території (країни, регіону тощо). Провідними структурами такого механізму є Союзи промисловців і підприємців різних рівнів, які узгоджують свою роботу із відповідного рівня агентствами з розвитку, інноваційними центрами (вузи та регіональні наукові центри, технологічні дослідницькі лабораторії, бізнес-інкубатори, технополіси), інформаційно-консультаційними центрами (центри експертизи, електронні банки даних ділової інформації), рейтинговими агентствами, центрами підтримки бізнесу тощо.

Таким чином, розвиток кластерів передбачає підвищення інноваційності кожного підприємства і кластера в цілому; прискорений обмін між членами кластера інформацією, знаннями, ноу-хау; найбільш оптимальне використання внутрішніх і зовнішніх інвестицій; інтеграцію на своїй території економічної і соціальної політики заради створення на ній максимально сприятливого клімату для підприємництва і розвитку добробуту всього суспільства; переорієнтацію акцентів від централізовано-національної до регіональної - локальної (або муніципальної) економіки.